

Multifunktionalitet, landbrugets samfundsmæssige funktioner nu og i fremtiden

Bilag til Folketingshøring 7. april 2016. Af Planchef Trine Eide, SEGES

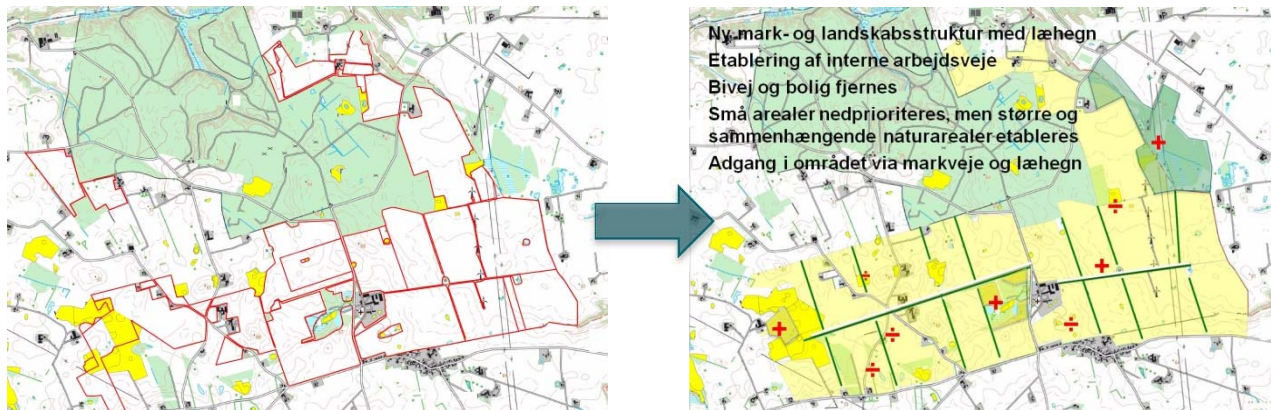
Et landskab vil som udgangspunkt altid være multifunktionelt og under konstant forandring. Graden af multifunktionalitet vil bl.a. bero på de enkelte aktørers ageren og deres samspil i landskabet. Her er landmanden som større jordejer selvfølgelig en vigtig aktør. I en fremtid, hvor der er et stigende behov for at integrere flere funktioner, også samfundsmæssige, på det samme areal, vil landbruget derfor nødvendigvis spille en rolle. Landbrugets samfundsmæssige funktioner kan spænde meget bredt. På den ene side har markedsdrevne ydelser som arbejdspladser, lokal erhvervsudvikling, fødevarer, turisme, energiproduktion og eksport-indtægter en samfundsmæssig funktion. Men i en multifunktionel sammenhæng handler det også om servicefunktioner som natur, rekreation, klimahåndtering, bevarelse og drift af kulturmiljøer, landskaber mm. Nogle funktioner knytter sig direkte til arealet, andre er en afledt effekt af måden vi bruger landskabet på. I dag er der flere eksempler på multifunktionalitet i landbruget, som samtidig tilgodeser samfundsmæssige behov eller ønsker - det kan f.eks. være at afgræsse arealer, hvor der både er naturpleje og produktion af kød, samtidig med at arealet kan understøtte rekreative funktioner.

Potentiale for øget multifunktionalitet

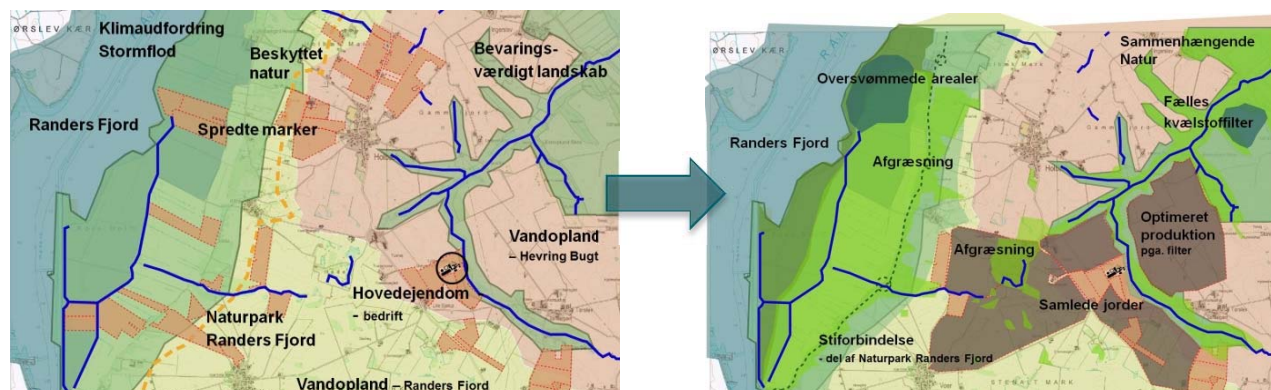
Men der er et potentiale for, at vi kan optimere vores ressourcer ved at sikre nye kombinationsmuligheder og integrerede løsninger. Hvis vi gør det rigtigt. Og hvis vi er opmærksomme på, at multifunktionalitet kan finde sted på mange måder og i forskellig skala. Mulighederne spænder fra landmanden, der integrerer flere funktioner i sin daglige drift, over en mere målrettet omlægning af funktionerne på bedriftens arealer til omfordeling af større og sammenhængende områder, der vil involvere flere lodsejere og aktører. Og alt derimellem.

Ved enkeltstående indsatser, kan man undersøge muligheden for at integrere flere funktioner, f.eks. mini-vådområder i kombination med rekreation, energiproduktion og/eller natur.

Ved en omfordeling af bedriftens arealer kan landskabet indrettes til at indeholde flere funktioner der både kommer natur, lokalsamfund og landmand til gode. Her kan større sammenhængende arealer med samme ejer give nye muligheder for multifunktionelle tiltag i landskabet.

Eller der kan arbejdes med et mere omfattende scenarie, hvor der i en større skala er sat fokus på at indrette området til flere funktioner og indsatser. Området er i sin helhed multifunktionelt, men delarealer kan være mere eller mindre specialiserede.

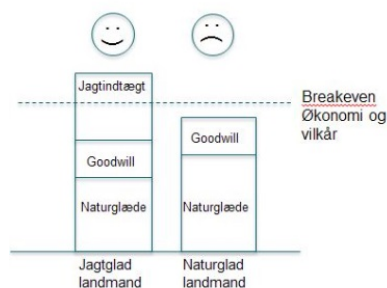
De to sidste illustrerede scenarier kræver involvering og et godt samspil mellem landmand og kommune, så der sikres en sammenhæng mellem de overordnede ønsker visioner på landskabsniveau og landmandens muligheder for at byde ind på bedriftsniveau.

Men uanset scenarie forudsætter det, at landmanden kan se perspektiverne som forvalter af de forskellige arealfunktioner - eller kan overgive det til en anden og, at bedriftens udviklingsperspektiver ikke forringes, eller endnu bedre forbedres af de forskellige indsatser. Incitamenterne skal altså være der. Samtidig er det på mange måder en ny tilgang og nye roller, der fordrer andre kompetencer af både landmænd og myndigheder.

Tradition for at adskille funktioner

I Danmark har vi en tradition for, i en planmæssig sammenhæng, at adskille funktioner. Udpegninger i kommuneplanen er et illustrativt eksempel. Dette udspringer til dels af behovet for at imødekomme konflikter knyttet til brug af arealerne, dels for at signalere, hvad man kan forvente af den fremtidige arealudvikling og dermed graden af investeringssikkerhed. Denne tilgang er understøttet af en sektoropdelte regulering, der gør det vanskeligt at sammentænke konkrete planer og løsninger. Og som endnu et eksempel kan nævnes diverse tilskudsordninger og finansieringsmuligheder, der også i deres udgangspunkt er målrettet ensidige formål. Der er derfor ikke, i det åbne land, mange erfaringer med en planlægning og praksis, der søger at integrere og understøtte flere funktioner på samme tid og sted.

Et eksempel på dette kunne være, at mange landmænd er tilbageholdende med at skabe rammerne for udvikling af natur. Det kan der være mange grunde til. En af dem er, at landmanden ikke vil risikere, at det kan hindre fortsat udvikling af bedriften, en anden kan være, at det er vanskeligt, at skabe den nødvendige økonomi, eller det kan være manglende viden og kompetencer. Incitamenterne for at gøre en indsats er derfor ikke nødvendigvis til stede.

Rammerne skal være der

Skal vi vende dette, er der behov for, at vi bliver klogere på hvilke funktioner der med fordel kan sameksistere og hvilke der kan udvikles til det - selvfølgelig under hensyn til, at potentialet og behovet for multifunktionalitet og samfundsfunktioner ikke vil være det samme alle steder.

Derudover skal vi se på, hvordan vi kan sikre rammer, der understøtter den ønskede sameksistens og skaber værdi for både landbrug og samfund. Og med rammer tænkes der både i forhold til lovgivning, organisering, mulighederne for at samarbejde, skabe økonomi og værdi osv.

Der er også et udtalt behov for nedbrydning af den sektortankegang, der har præget planlægning, regulering og aktiviteter i det åbne land. I stedet bør der sættes fokus på, at imødekomme og understøtte behovet for helhedsorienterede løsninger der integrerer flere interesser på en gang. Et behov der bliver tydeligere når man er ude i praksis i de lokale landskaber.

Det er derfor afgørende, at man politisk sikrer en samtænkning og koordinering af politik og lovgivning på de relevante områder, før disse udmøntes i f.eks. planlægning, støtteordninger og administrationspraksis.

Og sidst men ikke mindst handler det om at få defineret de nye roller i et multifunktionelt landskab – både samfundets repræsentanter (staten og kommunen) og landmændenes – og hvordan de på bedste vis kan understøtte hinanden.